

“Κοινωνικά προβλήματα που προκύπτουν από την εγκατάσταση των προσφύγων και παλινοστούντων στην Ελλάδα”¹

Άννα Τριχοπούλου

Κοινωνιολόγος

Α. Το φαινόμενο μετακίνησης των ανθρώπων από κράτος σε κράτος στον 20ο αιώνα παίρνει μεγάλες διαστάσεις. Μεγάλος αριθμός ανθρώπων εγκαταλείπουν τη χώρα της οποίας είναι υπήκοοι για να εγκατασταθούν σε μία ξένη χώρα. Σήμερα, στα τέλη του 20ου αιώνα το φαινόμενο συνεχίζεται με γρήγορους ρυθμούς και με νέες μορφές. Χαρακτηριστική είναι η μαζική μετακίνηση πληθυσμού από τις ανατολικές χώρες στις χώρες της Ε.Ο.Κ.

Η διευκρίνιση των όρων μετανάστευση, παλινόστηση, πρόσφυγες κ.λπ. πιστεύω ότι μπορεί να διευκολύνει τη συζήτηση και να συμβάλλει στην καλύτερη κατανόηση των κοινωνικών προβλημάτων της ιδιαίτερης πληθυσμιακής κατηγορίας των προσφύγων και παλινοστούντων.

Με βάση τα αίτια που δημιουργούν τη μετακίνηση, αυτή διακρίνεται σε 2 κατηγορίες:

α. “εθελοντική” μετακίνηση (μετανάστευση) αιτίες μετανάστευσης είναι κατά κύριο λόγο οικονομικές. Το ρεύμα της μετανάστευσης εμφανίζεται από τις φτωχές και υπό ανάπτυξη χώρες προς τις αναπτυγμένες βιομηχανικά χώρες.

Η δεκαετία του '60 ήταν η εποχή που ανάγκασε πολλούς ανθρώπους από τις μεσογειακές χώρες να πάρουν το δρόμο της μετανάστευσης προς τις πλούσιες και βιομηχανικά αναπτυγμένες χώρες (ΟΔΓ, Αυστραλία).

Η όξυνση της οικονομικής κρίσης στην Ελλάδα τη δεκαετία 60-70 ανάγκασε τους Έλληνες εργάτες να μεταναστεύσουν σε μία ξένη χώρα — κατά κύριο λόγο στην ΟΔΓ — για να εργαστούν. Υπολογίζονται γύρω στο 1 εκατ. οι Έλληνες που μετανάστευσαν στην ΟΔΓ (1960-1978).

β. Αναγκαστική μετακίνηση (πρόσφυγες): Οι βασικές αιτίες μετακίνησης είναι κοινωνικοπολιτικές.

Σύμφωνα με τον ορισμό του Ο.Η.Ε. στη διακήρυξη του 1951/67 πρόσφυγας είναι “αυτός που είναι εγκατεστημένος εκτός της χώρας της οποίας είναι υπήκοος. Επειδή έχει δικαιολογημένο φόβο για καταδίωξη εξαιτίας της φυλής, της εθνικότητας, της κοινωνικής ομάδας που ανήκει εξαιτίας των πολιτικών ή θρησκευτικών του πεποιθήσεων και που δεν μπορεί ή δεν θέλει εξαιτίας του φόβου του, να επικαλεστεί την προστασία της χώρας του”.

Από τη δεκαετία του 1970-80 αρχίζει η αντίστροφη μέτρηση. α) Η τάση επιστροφής μεταναστών στην Ελλάδα. Ο αριθμός των Ελλήνων μεταναστών στην Δ. Γερμανία έχει μειωθεί σημαντικά. Η ροή της επιστροφής εξακολουθεί μέχρι σήμερα, με χαμηλότερους όμως ρυθμούς απ' αυτή των δεκαετιών

1. Εισήγηση στην Ημερίδα “Κοινωνική Πολιτική και Κοινωνική Εργασία για πρόσφυγες και παλινοστούντες - προβλήματα και προοπτικές” που οργάνωσε το Τοπικό Τμήμα Θεσσαλονίκης του ΣΚΛΕ στις 17 Μαΐου 1991.

'70-'80. Αναμένεται, όμως να μειωθεί σημαντικά γιατί οι περισσότεροι μετανάστες έχουν γυρίσει, ενώ ένας όχι ευκαταφρόνητος αριθμός μεταναστών δεν έχει πρόθεση να επιστρέψει στην Ελλάδα.

β) Η επιστροφή των πολιτικών προσφύγων στην Ελλάδα ουσιαστικά αρχίζει μετά τη μεταπολίτευση. Το μεγαλύτερο ποσοστό επαναπατρισθέντων πολιτικών προσφύγων εγκαθίσταται στην Ελλάδα το χρονικό διάστημα 81-85. Η τάση επαναπατρισμού έχει μειωθεί στο ελάχιστο ενώ θα διακοπεί μέχρι τέλος του χρόνου λόγω και των διακρατικών συμφωνιών.

γ) Τα τελευταία χρόνια παρατηρείται το φαινόμενο μαζικής μετακίνησης των Ελληνοποντίων από ΕΣΣΔ στην Ελλάδα. Η ομάδα αυτή προέρχεται από την ΕΣΣΔ. Εκεί βρέθηκαν οι Έλληνες Πόντιοι, είτε στο παρελθόν από μετακινήσεις πληθυσμών είτε για να γλυτώσουν από τις διώξεις της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας και στη συνέχεια της Τουρκίας. Αποτελούν το υπόλοιπο των 260.000 Ελλήνων που έφυγαν το 1919 από ΕΣΣΔ. Οι Έλληνες Πόντιοι αποτελούν σημαντική εθνότητα, στις περιοχές της Αζοφικής, στο Σαχούμ του Καυκάσου και κοντά στη Τυφλίδα.

Την περίοδο των δικών της Μόσχας και των σταλινικών διώξεων οι Πόντιοι ήταν πάντα στο στόχαστρο των επιθέσεων με φοβερές συνέπειες για τη ζωή τους. Σήμερα διατηρούν το δικαίωμα να ζήσουν είτε στην ΕΣΣΔ είτε στην Ελλάδα. Σύμφωνα, όμως με δημοσιεύματα του τύπου 150.000 προσίθενται να εγκατασταθούν στη χώρα μας. Πρόκειται για εκείνο το τμήμα των Ελλήνων της ΕΣΣΔ που θεωρεί διέξοδο τη μετακίνηση και εγκατάσταση στην Ελλάδα, γιατί δεν εκμηδενίζεται το δικαίωμα της αποκατάστασης. Υποστηρίζει ότι εθνικός χώρος είναι η Ελλάδα και προτείνει σαν γλώσσα τη νεοελληνική.

Μεγάλος αριθμός των Ελληνοποντίων έχει ήδη εγκατασταθεί στη Θεσ/νίκη και ιδιαίτερα στη Δυτική περιοχή της.

δ) Πολύ πρόσφατο είναι το φαινόμενο της εγκατάστασης στην Ελλάδα των Ελλήνων από την Αλβανία. Δεν υπάρχουν ακόμη επίσημα στοιχεία και έρευνες για την ομάδα αυτή και δεν έχουν ληφθεί ιδιαίτερα μέτρα κοινωνικής πολιτικής. Υπογραμμίζουμε ότι με τον όρο “παλινόστηση” υποδηλώνεται το φαινόμενο της επιστροφής στη χώρα προέλευσης ατόμων που γεννήθηκαν στη χώρα αυτή δηλ. ο όρος “παλινόστηση, παλινοστούντες” χρησιμοποιείται για τους μετανάστες και πολιτικούς πρόσφυγες που επιστρέφουν. Συχνά χρησιμοποιείται ο όρος “επαναπατρισμός” και ιδιαίτερα για την περίπτωση των παλινοστούντων πολιτικών προσφύγων.

Η περίπτωση της εγκατάστασης των Ελλήνων από την ΕΣΣΔ και την Αλβανία στην Ελλάδα δεν εκφράζεται με τον όρο “παλινόστηση”.

Β. Προσέγγιση στα κοινωνικά προβλήματα που αντιμετωπίζουν Πρόσφυγες και Παλινοστούντες με την εγκατάστασή τους στην Ελλάδα

Η προαναφερθείσα κατηγοριοποίηση των παλινοστούντων και προσφύγων αναδεικνύει ένα αξιόλογο συμπέρασμα: Τα κοινωνικά προβλήματα που αντιμετωπίζουν πρόσφυγες και παλινοστούντες διαφοροποιούνται τόσο σε έκταση όσο και σε ένταση από ομάδα σε ομάδα ανάλογα με τα αίτια μετακίνησης από την Ελλάδα και επιστροφής σ' αυτήν, ανάλογα με την κοινωνικοοικονομική

κατάσταση στη χώρα προέλευσης, τη χρονική περίοδο εγκατάστασης στην Ελλάδα, τη γενιά στην οποία ανήκουν.

Το παραπάνω συμπέρασμα προκύπτει και από τα αποτελέσματα ερευνών που έχουν πραγματοποιηθεί πρόσφατα σε περιοχές της Θεσσαλονίκης.

- α) Το 1986 πραγματοποιήθηκε έρευνα από τον Εθνικό Οργανισμό Πρόνοιας σε δείγμα επαναπατρισθέντων πολιτικών προσφύγων και σε αντίστοιχο δείγμα ντόπιου πληθυσμού στην περιοχή Σταυρούπολης Θεσσαλονίκης. Η έρευνα πραγματοποιήθηκε στα πλαίσια του προγράμματος έρευνας δράσης για την καταπολέμηση της φτώχειας (2ο πρόγραμμα φτώχειας).
- β) Στα πλαίσια του 3ου προγράμματος φτώχειας που εφαρμόζεται στην περιοχή Ευόσμου-Μενεμένης-Κορδελιού πραγματοποιήθηκε το 1990 έρευνα για τον εντοπισμό της έκτασης, των βασικών χαρακτηριστικών και αναγκών των Ποντίων προσφύγων από την ΕΣΣΔ καθώς και απογραφή των κοινωνικοοικονομικών χαρακτηριστικών των επαναπατρισθέντων πολιτικών προσφύγων της συγκεκριμένης περιοχής.

Τα δεδομένα των ερευνών αλλά και οι εμπειρίες από τα προγράμματα κοινωνικής παρέμβασης στις συγκεκριμένες ομάδες που υλοποιεί ο Ε.Ο.Π. από το 1986 ενισχύουν τη διαπίστωση ότι: Οι ομάδες των παλινοστούντων και προσφύγων που εγκαθίστανται στην Ελλάδα αντιμετωπίζουν ως ένα βαθμό κοινά κοινωνικά προβλήματα τα οποία όμως διαφοροποιούνται από κατηγορία σε κατηγορία.

Γ. Ποια είναι τα κοινωνικά προβλήματα που εμφανίζονται ενιαία σε όλους τους Παλινοστούντες και πρόσφυγες

1. Γενικό είναι το πρόβλημα της ένταξης και επανένταξης τους σε μια κοινωνικο-οικονομική πραγματικότητα που έχει υποστεί βαθιές αλλαγές κατά την απουσία τους. Οι πρόσφατα εγκατεστημένοι στην Ελλάδα παλινοστούντες πρέπει να λειτουργήσουν μέσα σε οικονομικούς, πολιτικούς, κοινωνικούς και πολιτιστικούς θεσμούς οι οποίοι εξελίχθηκαν κατά την απουσία τους και σε μεγάλο βαθμό είναι άγνωστοι σ' αυτούς. Ταυτόχρονα δεν μπορούμε να παραβλέπουμε το γεγονός ότι οι συγκεκριμένες κατηγορίες μεγάλωσαν ή και γεννήθηκαν σε διαφορετικό κοινωνικό πολιτιστικό θεσμικό πλαίσιο.

Αυτή η πραγματικότητα δημιουργεί σοβαρά κοινωνικά προβλήματα όπως:

- Προβλήματα στη χρήση της Ελληνικής γλώσσας. 63% των Ε.Π.Π. δηλώνει ότι χρησιμοποιεί όλη η οικογένεια άλλη διάλεκτο εκτός της ελληνικής ενώ το αντίστοιχο ποσοστό στους Ελληνοποντίους είναι 94% (έρευνες 1990).
- Άγνοια για τις κρατικές υπηρεσίες - τον τρόπο λειτουργίας τους, το ρόλο τους και τις παροχές. Η έλλειψη πληροφόρησης, κατά κύριο λόγο αλλά και η έλλειψη εμπιστοσύνης για την αποτελεσματικότητα των υπηρεσιών στην αντιμετώπιση των αναγκών τους, εξηγούν τον χαμηλό βαθμό επικοινωνίας τους με τις διάφορες υπηρεσίες.
- Αναντιστοιχία ανάμεσα στο βαθμό εξειδικευμένων γνώσεων που έχουν αποκτήσει στη χώρα υποδοχής και την επαγγελματική απασχόληση που έχουν ή δεν έχουν στη χώρα προέλευσης. Από το σύνολο των εργαζομ. επαναπατρισθέντων πολιτικών προσφύγων ποσοστό 40% (έρευνα 1986) και 30% αντίστοιχα (έρευνα 1990) δηλώνει ότι ετεροαπασχολείται, το αντίστοιχο ποσοστό ετεροαπασχόλησης στην κατηγορία των Ποντίων από την ΕΣΣΔ είναι 60% (έρευνα 1990).

Σημαντικό τμήμα των επιστημόνων δεν αξιοποιεί καθόλου τις γνώσεις που έχει αποκτήσει μέσα από κάποια ανώτερη ή ανώτατη εκπαιδευτική βαθμίδα. Συχνό είναι το φαινόμενο να ασχολούνται πυχιούχοι ανωτάτων σχολών σαν ανειδίκευτοι εργάτες.

- Υψηλά εμφανίζονται τα ποσοστά ανεργίας και υποαπασχόλησης. 20% στους Ε.Π.Π. (έρευνα 1986), 12% στους Ε.Π.Π. (έρευνα 1990) και 34,3% στους Ελληνοποντίους (έρευνα 1990).
- 2. Βασικό στοιχείο που εμποδίζει την κοινωνική ένταξη των παλινοστούντων και προσφύγων, είναι το φαινόμενο της έλλειψης επικοινωνίας και συχνά μη αποδοχής τους από την ελληνική κοινωνία και το ντόπιο πληθυσμό. Η μη αποδοχή σε ορισμένες περιπτώσεις — ιδιαίτερα κατά τα πρώτα χρόνια εγκατάστασής τους στην Ελλάδα — παίρνει τη μορφή ρατσισμού. Το γεγονός αυτό σε συνδυασμό με την τάση αυτοαπομόνωσης των ομάδων αυτών (εγκατάσταση σε περιοχές που κατοικεί το συγγενικό και φιλικό περιβάλλον, γλωσσική ανεπάρκεια, ανεργία) ενισχύει τους μηχανισμούς κοινωνικής απομόνωσης και περιθωριοποίησής τους.
- 3. Κατά τον οικονομικό και κοινωνικό σχεδιασμό δεν λαμβάνεται υπ' όψη η ενδεχόμενη παλινόστηση και μετακίνηση προσφύγων προς την Ελλάδα. Το φαινόμενο της παλινόστησης προϋποθέτει σημαντικές αλλαγές δομών και θεσμών στη χώρα εγκατάστασης ώστε αυτοί να προσαρμοστούν και να λάβουν υπ' όψη τις δυνατότητες, τις ανάγκες και ιδιαιτερότητες των παλινοστούντων και προσφύγων.
- 4. Οι ομάδες των παλινοστούντων και προσφύγων ανήκουν στους φτωχούς

Σύμφωνα με τον ορισμό που υιοθετεί η Κοινότητα για τη φτώχεια “φτωχοί είναι τα άτομα, οι οικογένειες και οι ομάδες ατόμων, των οποίων οι πόροι (υλικοί, πνευματικοί) είναι τόσο μικροί, ώστε να αποκλείονται από το ελάχιστο αποδεκτό βιοτικό επίπεδο, στο κράτος-μέλος που ζουν”.

Σαν όριο φτώχειας για τον καθορισμό της οικονομικής διάστασης της φτώχειας προσδιορίζεται το 50% του μέσου κατά κεφαλή εισοδήματος. Η φτώχεια δεν προσδιορίζεται μόνο από την έλλειψη χρημάτων, αλλά από τον εντοπισμό πολλών ελλείψεων: Έλλειψη στέγης, δυνατότητας για πρόσβαση σε κρατικές υπηρεσίες, στην εκπαίδευση κλπ.

Επίσης από κοινωνικούς δείκτες όπως απομόνωση, περιθωριοποίηση, προβλήματα οικογενειακών και κοινωνικών σχέσεων. Υποκειμενικοί δείκτες: Είναι η σχετική αποστέρση από ένα υποκειμενικά προσδοκώμενο βιοτικό επίπεδο, η αποστέρση από ένα επιθυμητό απαραίτητο εισόδημα, ο αυτοπροσδιορισμός της φτώχειας από τους φτωχούς.

Οι εμπειρίες από τα προγράμματα και οι έρευνες αναδεικνύουν το συμπέρασμα ότι: ο βαθμός φτώχειας αλλά και οι μηχανισμοί που δημιουργούν και αναπαράγουν τη φτώχεια στους παλινοστούντες και πρόσφυγες, είναι διαφορετικοί για κάθε ξεχωριστή ομάδα και γενεά.

Η πιο φτωχή ομάδα που αντιμετωπίζει πολυδιάστατη φτώχεια είναι οι Ελληνοπόντιοι από την ΕΣΣΔ.

Δ. Ορισμένα από τα αποτελέσματα της έρευνας που έγινε στα πλαίσια του Γ' προγράμματος φτώχειας στην περιοχή Ευόσμου - Μενεμένης - Κορδελλιού (1990) στην ομάδα των Ελληνοποντίων από την ΕΣΣΔ.

1. Από τα αποτελέσματα της έρευνας προκύπτει ότι η συγκεκριμένη ομάδα εμφανίζεται σαν η πιο φτωχή ομάδα από οικονομική άποψη.

Συνυπολογίζοντας:

- το οικογενειακό εισόδημα (1 στους 2 μέχρι 70.000 δρχ.)
- τον αριθμό των μελών (ΜΟ 4,24)
- την παντελή έλλειψη πρόσθετων εισοδημάτων
- την έλλειψη κοινωνικής ασφάλισης
- το ύψος των ενοικίων που είναι διπλάσιο του Μ.Ο. γιατί εγκαταστάθηκαν πρόσφατα στην περιοχή.

Ανεπιφύλακτα διαπιστώνεται ότι οι Ελληνοπόντιοι αγγίζουν τα όρια της εξαθλίωσης.

2. Η ομάδα στην πλειοψηφία της είναι ηλικίας 20-40 ετών με παιδιά σχολικής ηλικίας, ανώτερου μορφωτικού επιπέδου με σταθερή δουλειά σχετική με την ειδικότητά τους στη χώρα προέλευσης αντιμετωπίζουν με την εγκατάστασή τους στην Ελλάδα σοβαρά προβλήματα φτώχειας σε όλα τα επίπεδα:

Τα σημαντικότερα είναι:

- αποκλεισμός από την αγορά εργασίας, ετεροαπασχόληση σε βιοτεχνίες και οικοδομές με ανασφαλή σχέση εργασίας, μικροεμπόριο πώληση αντικειμένων από την ΕΣΣΔ, έλλειψη πληροφόρησης για την Ελληνική πραγματικότητα και την περιοχή που μένουν.

Προσδοκούν, σε μεγαλύτερο ποσοστό από το σύνολο, τη λύση των προβλημάτων από τους αρμόδιους (73,68% Ελληνοπόντιοι και 42,3% το σύνολο) ενώ απευθύνονται μόνοι τους απ' ευθείας στους αρμόδιους σε πολύ μικρότερο ποσοστό έναντι του συνόλου (5,26% έναντι 32,3%).

Πρώτη προτεραιότητα και απολύτως αναγκαία είναι:

- γείτονες 100%
- οικιακές συσκευές 97%
- νερό, ηλεκτρισμό 97%
- κοινωνική ασφάλιση 92%

και λιγότερο αναγκαία είναι:

- αυτοκίνητο 13%
- ελεύθερος χρόνος και αξιοποίηση 36,8%
- έξοδος με φίλους και οικογένεια 39,4%
- επισκέψεις σε γιατρό 26,9%
- μόρφωση 42,11%

Τα παραπάνω δεδομένα αποτελούν χαρακτηριστικό δείκτη της διάθεσης της ομάδας-στόχου για κοινωνικοποίηση. Είναι φανερό ότι κατανοούν τον κίνδυνο απομόνωσής τους.

Στις επιλογές τους πρώτη θέση έχει η σταθερή δουλειά (94%) ενώ δεύτερη η φιλία και ο έρωτας (31,5%). Το 94,74% μιλάει άλλη διάλεκτο στο σπίτι από την Ελληνική και μόνο το 5,25% δηλώνει ότι μόνο ορισμένα μέλη της οικογένειας την χρησιμοποιούν μέσα στο σπίτι. Σε καμία περίπτωση δε δηλώνουν ότι μιλούν μόνο Ελληνικά. Το πρόβλημα είναι εντονότατο για τα παιδιά σχολικής ηλικίας.

Ένας στους δύο Ελληνοποντίους θεωρεί απαραίτητο εισόδημα αυτό που θα μπορεί να ικανοποιήσει τις βασικές ανάγκες τους και το ορίζει στις 70-130.000 δρχ. (όριο φτώχειας). Οι κυριότερες ασχολίες

τους είναι αυτές που δε βρίσκουν εμπόδιο τη γλώσσα ενώ ταυτόχρονα υπάρχει εμπόδιο στη μετακίνηση εκτός περιοχής, στην ανάπτυξη σχέσεων και φιλίας. Κινούνται, διασκεδάζουν και πληροφορούνται από φίλους-συγγενείς που ανήκουν στην ίδια ομάδα. Όλα αυτά τείνουν να τους οδηγήσουν στην περιθωριοποίησή τους.

3. Το άξιο μελέτης συμπέρασμα της έρευνας είναι ο αυξημένος βαθμός ικανοποίησης που βιώνουν και εκφράζουν σε αντίθεση με την πραγματική τους κατάσταση. Εάν οι αντικειμενικοί δείκτες ορίζουν την ομάδα φτωχή, οι ίδιοι τοποθετούν τον εαυτό τους σε υψηλότερες βαθμίδες της κλίμακας φτωχοί-πλούσιοι και είναι περισσότερο ικανοποιημένοι από τον συνολικό πληθυσμό σε σχέση με τους γείτονες, το εισόδημα, τη φροντίδα του κράτους. Πιο αισιόδοξοι για το μέλλον και την προοπτική μείωσης της φτώχειας. Οι Ελληνοπόντιοι ερχόμενοι στην Ελλάδα με ιδιαίτερη νοσταλγία για την πατρίδα, με την ελπίδα για μια καλύτερη ζωή, βρίσκονται στο μεταβατικό στάδιο ένταξης, ελπίζουν και δύσκολα απογοιούνται. Τα παραπάνω κρύβουν και το θετικό ότι στη συγκεκριμένη ομάδα υπάρχει ζωτικότητα και διάθεση για ένταξη.

Ε. ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΑ ΤΟΥ Ε.Ο.Π. ΓΙΑ ΠΑΛΙΝΟΣΤΟΥΝΤΕΣ - ΠΡΟΣΦΥΓΕΣ ΚΑΙ ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ

Στην Ελλάδα εφαρμόστηκαν στο διάστημα (1986-89) 8 προγράμματα για φτωχές ομάδες, μεταξύ των οποίων μετανάστες, πολιτικοί πρόσφυγες και πρόσφυγες. Στα πλαίσια του Β' προγράμματος φτώχειας με ευθύνη του Ε.Ο.Π. και σε συνεργασία με το Δήμο Σταυρούπολης και άλλους φορείς πραγματοποιήθηκε στην περιοχή της Σταυρούπολης πρόγραμμα αντιμετώπισης των αναγκών των επαναπατρισθέντων πολιτικών προσφύγων.

Δράσεις:

- προγράμματα πληροφόρησης
- προγράμματα προκατάρτισης, κατάρτισης και επαγγελματικής ορολογίας
- τμήματα εκμάθησης της Ελληνικής γλώσσας, σε παιδιά και ενήλικες
- προγράμματα δημιουργικής απασχόλησης των παιδιών με παράλληλη υποστήριξή τους στη μελέτη και τη γλώσσα.
- παιδικές κατασκηνώσεις
- γραφείο νομικών συμβουλών
- κέντρο κοινωνικής και ψυχολογικής υποστήριξης σε οικογένειες και άτομα που αντιμετωπίζουν ιδιαίτερα κοινωνικά και ψυχολογικά προβλήματα
- προγράμματα ευαισθητοποίησης της κοινής γνώμης (ΜΜΕ, ημερίδες, εκδόσεις κ.λπ.).

Μέσα από την εμπειρία των 8 προγραμμάτων φτώχειας στην Ελλάδα διαμορφώθηκε ένα πλαίσιο προτάσεων για την πολιτεία και τη διαμόρφωση κοινωνικής πολιτικής.

ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΑ ΚΑΤΑΠΟΛΕΜΗΣΗΣ ΤΗΣ ΦΤΩΧΕΙΑΣ ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ - ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ ΓΙΑ ΤΗ ΔΙΑΜΟΡΦΩΣΗ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ

1. Γενικά για την πολιτική για παλινοστούντες.

Απαιτείται η διαμόρφωση ενός εθνικού σχεδίου πολιτικής για παλινοστούντες. Το σχέδιο αυτό θα περιγράφει τους στόχους αυτής της πολιτικής, θα προσδιορίζει τη στρατηγική της και θα καθορίζει τις ενέργειες που πρέπει να αναληφθούν από τους διάφορους φορείς για την υλοποίηση αυτής της στρατηγικής.

Για τη διαμόρφωση του σχεδίου αυτού απαιτούνται:

- α. Συντονισμός των σχετικών φορέων, δημοσίων και ιδιωτικών, σε εθνικό επίπεδο. Προτείνεται η σύσταση μιας εθνικής συντονιστικής επιτροπής με τη συμμετοχή των σχετικών φορέων.
- β. Η συμμετοχή των εκπροσώπων των παλινοστούντων στα Κέντρα λήψης των αποφάσεων σχετικά με το σχεδιασμό και την οργάνωση της δράσης που τους αφορά.

2. Προγράμματα και ρυθμίσεις για παλινοστούντες.

2.1. Πληροφόρηση:

- Η εξεύρεση αποτελεσματικών μηχανισμών ενημέρωσης των Ελλήνων που ζουν στο εξωτερικό και σκοπεύουν να έλθουν στην Ελλάδα για την κατάσταση στη χώρα.
- Η λειτουργία υπηρεσιών ενημέρωσης των παλινοστούντων και η οργάνωση προγραμμάτων ομαδικής πληροφόρησής τους, με συμμετοχή των αρμοδίων υπηρεσιών, για τα ισχύοντα στην Ελλάδα.
- Η παράλληλη με την ενημέρωση συμβουλευτική και κοινωνική στήριξη των παλινοστούντων.

2.2. Κοινωνική ασφάλιση:

- Η μελέτη εφαρμογής ενός ειδικού προγράμματος οικονομικής ενίσχυσης και κοινωνικής ασφάλισης για τις κατηγορίες παλινοστούντων που προέρχονται από χώρες με τις οποίες δεν έχουν υπογραφεί διακρατικές συμφωνίες.
- Η πρόβλεψη διατάξεων που θα καλύπτουν όλες τις περιπτώσεις συνταξιοδότησης των παλινοστούντων.
- Η υποστήριξη των παλινοστούντων μεταναστών στη διεκδίκηση των ασφαλιστικών τους δικαιωμάτων από τους φορείς της χώρας υποδοχής.

2.3. Εγκατάσταση και στέγαση:

- Η εκπόνηση σχεδίου υποδοχής και πρώτης εγκατάστασης ορισμένων κατηγοριών παλινοστούντων.
- Η εφαρμογή ειδικών ρυθμίσεων για τις διάφορες κατηγορίες παλινοστούντων στη χορήγηση στεγαστικών δανείων και εργατικών κατοικιών.

2.4. Εργασία:

- Η εξασφάλιση των απαραίτητων προϋποθέσεων για ένταξη στην αγορά εργασίας (π.χ. προγράμματα Ελληνικής γλώσσας με επαγγελματική ορολογία, πληροφόρηση για θέματα εργασίας, σύνδεση με εργοδότες, ενίσχυση της αυτοπεποίθησης, επίσπευση διαδικασιών αναγνώρισης πτυχίων).

2.5. Γλωσσική επάρκεια:

- Η λειτουργία τμημάτων ταχύρρυθμης εκμάθησης της ελληνικής γλώσσας σε συνδιασμό με κύκλους μαθημάτων ιστορίας και πολιτισμού.

2.6. Εκπαίδευση

- Η κατάρτιση εκπαιδευτικών προγραμμάτων για τη σχολική ένταξη των παιδιών των παλινοστούντων.
- Η λειτουργία τάξεων υποδοχής με ειδικά προπαρασκευαστικά προγράμματα για συγκεκριμένες ομάδες παλινοστούντων.
- Η εισαγωγή προαιρετικά διδασκαλίας της γλώσσας της χώρας προέλευσης στα σχολεία.
- Η αναπροσαρμογή των κριτηρίων εισαγωγής σε σχολές τεχνικής εκπαίδευσης έτσι ώστε ν' ανταποκρίνονται στις δυνατότητες των παλινοστούντων παιδιών σε συνδυασμό με την παροχή πρόσθετης εκπαιδευτικής βοήθειας όπου αυτό είναι αναγκαίο.

3. Γενικές επισημάνσεις:

- Διαπιστώνεται η ανάγκη σύνδεσης της πολιτικής για τους παλινοστούντες με την πολιτική για τους μετανάστες.
- Είναι απαραίτητο να λαμβάνονται υπόψη ο προβλεπόμενος ρυθμός παλιννόστησης και οι ανάγκες που προκύπτουν στον εθνικό οικονομικό και κοινωνικό σχεδιασμό.
- Υπογραμμίζεται η ανάγκη ευαισθητοποίησης των φορέων και της κοινής γνώμης για την κατανόηση και υποστήριξη των παλινοστούντων, καθώς και την αποδοχή νέων αξιών και πολιτιστικών δεδομένων που φέρνουν οι παλινοστούντες στη χώρα μας.

Το πλαίσιο αυτό των προτάσεων έχει σήμερα –2 χρόνια μετά– μεγαλύτερη ισχύ λόγω της συνεχούς και μαζικής εγκατάστασης στην Ελλάδα προσφύγων από ΕΣΣΔ και την Αλβανία.

Όλοι οι φορείς μπορούν να γενικεύουν την εμπειρία τους από τα προγράμματα που εφαρμόζουν σε παλινοστούντες και πρόσφυγες. Ιδιαίτερη συμβολή στη διαμόρφωση της κοινωνικής πολιτικής έχουν τα κοινωνικά προγράμματα που απευθύνονται στις μειονεκτικές ομάδες των προσφύγων (Γ' πρόγραμμα φτώχειας, HORIZON).

Εύχομαι τα προγράμματα HORIZON που θα εγκριθούν για τη Θεσσαλονίκη να είναι αφορμή για ευρύτερες συνεργασίες και συντονισμό όλων των φορέων που υλοποιούν προγράμματα για παλινοστούντες και πρόσφυγες και που σε μεγάλο βαθμό επικαλύπτονται.